

Haosa mentalitāte

Kolektīvais ārprāts koalīcijā ar kolektīvā idiotisma leģitimitāti ir šodienas

sociuma lielākais lepnums.

Udo Ulbergs

Runa ir par sociālajiem pasākumiem un tiem piemītošo domāšanas veidu un dzīves uztveri. Respektīvi, runa ir par sociālo pasākumu mentalitāti.

Sociālajiem pasākumiem tāpat kā visai pārējai cilvēku darbībai piemīt noteikta garīgā ekspresija un tonalitāte. Sociālajiem pasākumiem ir raksturīga noteikta aura. Tā sasaucās ar laikmeta vispārējo garīgo auru.

Sociālie pasākumi mēdz būt tipoloģiski līdzīgi. Dažādos laikmetos tie funkcionē samērā vienādi. Taču var mainīties to forma, kā arī mentalitāte.

Tipoloģiskā kopība bija konstatējama līdz XXI gadsimtam. Mūsu gadsimtā sākās krasi izteiktas pārmaiņas un veidojās sociālo pasākumu jauni tipi. Salīdzinot ar iepriekšējo pieredzi, tiem ir savādāka mentalitāte.

2002. gadā iznāca H.Reingolda (*Howard Rheingold*) grāmata par „gudro pūli” (*smart mobs*) un „jauno sociālo revolūciju”. Grāmatā ir apkopota mobīlā telefona un Interneta sadarbības sociālā pieredze Japānā, Somijā, Zviedrijā, Norvēģijā, ASV, Filipīnā u.c. Grāmatā stāstīts par mobīlā telefona un Interneta izmantošanu sociālajos pasākumos.

Atkārtoju: grāmata iznāca 2002.gadā. Pašlaik tas ir vairāk kā desmit gadus vecs materiāls. Mūsdienu laikmeta dinamika ir āprātīga. Tagad viss attīstās trakoti strauji. Aizvadītajos desmit un vairāk gados ir notikušas milzīgas izmaiņas. Šodien iezīmējās „gudrā pūļa” modifikācijas, par kurām 2002.gadā neviens pat nevarēja fantazēt. Taču vispirms par vilinošo metaforu.

„Gudrais pūlis”, - tā vispirms un galvenokārt ir vilinoša metafora. Interesantākais – futuroloģiski perspektīva metafora.

Nevajadzētu domāt, ka metaforā atbalsojās vienīgi autora radošā izdoma. Metafora raksturo ne tikai autora apziņas īpatnības un idejiskās noslieksmes, izpratnes vērienu un dziļumu. Metaforā neatspoguļojās viena cilvēka domāšanas saistība ar loģiku un realitātes mitoloģisko interpretāciju – nepieciešamību izteikties nosacīti pārnestā nozīmē. Metaforas izvēli vienmēr nosaka zināma ideoloģiskā orientācija plašākā sociālajā kontekstā.

Mūsdienās ir konstatējama metaforu ekspansija visdažādākajos „nemākslinieciskajos”

literārās darbības veidos – zinātniskajā, publicistiskajā, politiskajā, reklāmas, mediju, mārketinga, *Public Relations*, menedžmenta utt. Daži piemēri no manas kolekcijas: „kolektīvais ārprāts”, „absurda dinamika”, „idiotisma dinamika”, „zagšanas metafizika”, „kolektīvā amnēzija”, „mentālā entropija”, „civilizētā korupcija”, „negatīvā dialektika”, „nekonformistiskais konformisms”, „kultūras industrija”, „destruktīvā loģika”, „adogmātiskā domāšana”.

Zinātniski analītiskajos un populārzinātniskajos tekstos metaforu lietošana ir atkarīga no sabiedrības garīgās dzīves konteksta un sabiedrības attieksmes pret metaforām. Tātad no sabiedrības semantiskās jūtības – spējas izprast un novērtēt metaforas.

Sabiedrības dzīvē mēdz būt periodi, kad ļaudis metaforas nemīl. Tādos periodos ļaudis ciena precīzu un skaidru valodu. Taču mēdz būt arī metaforas ziedu laiki.

Metaforas ziedu laiki ir periodi, kad dominē ironiski skeptiskā attieksme. Un, lūk, ironiski skeptiskā attieksme mudina izdomāt metaforas.

Viss ir atkarīgs no racionālā un nosacītā sakarībām domāšanā un dzīves interpretācijā. Tā teikt, normālā periodā cilvēki netiecās runāt nosacīti par nopietnām lietām. Diskursa nosacītība pieaug nenormālā periodā, kad dominē ironiski skeptiska un ciniska attieksme pret dzīves norisēm. Metafora ir cinisma pavadone. Ja sabiedriskajā apziņā valda ciniskas noslieksmes, tad iestājas metaforu zelta laikmets.

Cilvēciskā prāta augstākā leksiskā vērtība bez šaubām ir skaidri saprotami vārdi. Skaidri saprotamie vārdi ir attīrīti no divdomības un muļķībām, lai komunikācijā nerastos savstarpējā neizpratne un naidīgums. Metaforas spēj cilvēkus apmānīt un modināt viņos nevajadzīgas emocionālās kaislības un maldīgas idejas. Ne velti ciniskākie filosofi ciena metaforas. Cinisma korifejs F.Nīče vispār sacīja, ka izziņa ir metaforiska, jo mēs nespējam izziņāt lietu un parādību dziļāko būtību. Mēs varam tikai pārnestā nozīmē kaut ko pateikt par lietu un parādību būtību.

2002.gadā izdotajā H.Reingolda grāmatā runa ir par gudru pūli. Tāpēc izvēlēta metafora ir semantiski ne visai atbilstoša. Tagad pēc vairāk kā desmit gadiem nākas runāt par totāli negudru pūli, kura rīcība neatbilst veselajam saprātam. Šodien metafora „gudrais pūlis” ir ideāli semantiska.

Un vēl kas. Visticamākais, šai metaforai ir gaiša nākotne. Tā noderēs vēl ilgu laiku. Varbūt pat realizēsies dzelžainā likumsakarība: jo tālāk, jo trakāk. Jo tālāk, jo trakāki kļūs pūļa sociālie pasākumi. Tos vispār nebūs iespējams fiksēt normālā valodā.

Kādam noteikti gribēsies iebilst. Kāds noteikti teiks, ka pūlim vispār nepiemīt liels prāts un pūlis nekad neizceļās ar lielu gudrību.

Faktiski tā tas nav. Pūļa mentalitāte (līdz XX gadsimtam pazīstamā klasiskā pūļa mentalitāte) ir rūpīgi izanalizēta. Pūļa analīzi ir veikuši visdažādāko zinātņu speciālisti – psihologi, sociologi, vēsturnieki, politologi, kulturologi. Par pūļa mentalitāti ir daudz domājuši un rakstījuši filosofi.

Speciālistu un filosofu viedoklis par pūli ir samērā vienprātīgs. Tiek atzīts, ka indivīda

iezīmes izmainās pūlī. Pūlis spēj pakļaut katru, kas tajā iesaistās. Fascionējošā spēka iemesls ir zināms, - pūļa vara ir vienotībā. Individīds ātri iekļaujas šajā vienotībā.

Pūļa spilgta iezīme ir kolektīvais gars, kad visi domā un rīkojās vienādi. Lai tas tā notiktu, pūlim ir vajadzīgs skaidri un uzskatāmi definēts konkrēts mērķis. Ja tāds nav, tad pūļa enerģija un vienotība strauji zaudē spēku. Pūlim ir vajadzīgs emocionāli intelektuāls mērķis.

Pūļa apjoms rodas stihiski. Pūlis sapulcējās konkrēta paziņojuma ietekmē. Tā, piemēram, pūlis var sapulcēties pie baznīcas, iepriekš zinot par valsts prezidenta piedalīšanos dievkalpojumā. Pūlis var sapulcēties pie viesnīcas, iepriekš saņemot informāciju par šarmantās VVF apmešanos dotajā hotelī. Piemēru var būt daudz. H.Reingolda grāmatā „gudrais pūlis” vienmēr sapulcējās saskaņā ar konkrētu paziņojumu.

Labi zināms par pūļa idejisko mērķtiecību. Pūlis sapulcējās ar noteiktu mērķi. Turklāt tas vienmēr ir racionāls mērķis. Tā pamatā ir saprātīga un loģiski pamatota doma. Pūļa sapulcēšanās mērķis ir saprotams gan atsevišķiem pūļa dalībniekiem, gan pūlī neietilpstošajiem cilvēkiem. Piemēram, žurnālistiem, informējot sabiedrību par pūļa rīcību.

Un vēl kas. Faktiski – galvenais. Starp pūli un pārējo sabiedrību pastāv neformāla konsolidācija. Proti, jo loģiskāks un idejiski pamatotāks ir pūļa sapulcēšanās mērķis, jo lielāks var būt sabiedrības morālais atbalsts. Ja turpretī pūļa sapulcēšanās mērķis nav pietiekami loģisks un pamatots, tad sabiedrības morālais atbalsts ir niecīgs vai pat negatīvs. Sabiedrība var nosodīt pūļa māžošanos, veltīgo laika tērēšanu, mākslīgi uzpūstās prasības, sabiedriskās dzīves traucēšanu u.tml.

Pūļa sapulcēšanās var izraisīt gan pozitīvu, gan negatīvu rezonansi. Pūļa darbības formas ir racionālas un loģiski izskaidrojamas. Ja tas ir reāli, tad pūlis saņem sabiedrības akceptu un pūļa darbība iegūst leģitimitāti.

Pūļa darbību var vadīt. Pūļa sapulcēšanos var apzināti izprovocēt un pēc tam pūli orientēt vēlamajā virzienā. Tā tas notiek arī mūsdienās. Taču tagad ir konstatējamās jaunas tendences.

Visnesenākajā periodā (aizvadītajos nepilnos desmit gados) ir izveidojusies jauna situācija. Politiskajās un cita rakstura sociālajās norisēs sāk figurēt negudri pūļi, par kuriem 2002.gadā H.Reingolds vēl nevarēja stāstīt savā grāmatā.

Pirmkārt, pūļa sapulcēšanās mērķi un darbības formas ir kļuvušas absurdas. Tas agrāk nebija sastopams. Jo tuvāk šodienai, jo „pūļa mikropasaule” kļūst absurdāka.

Otrkārt, sabiedrība akceptē pūļa absurdo darbību. Arī tas agrāk nebija sastopams. Agrāk bija iespējami divi vērtējumi: atbalsts vai noliegums. Agrāk pozitīvam vērtējumam bija vajadzīga idejiskā mērķtiecība. Tagad tas nav vajadzīgs. Sabiedrība atbalsta bezjēdzīgu un aplamu sociālo pasākumu.

Sabiedrības vienaldzība arī ir vērtējama kā pasīvs atbalsts. Vienaldzība tagad ir redzama arvien biežāk. Tas ir visnepatīkamākais. Sabiedrība sāk samierināties ar absurdu un haosu. Sabiedrība sāk adaptēties veselajam saprātam neatbilstošā vidē.

Pūļa tehnoloģijas visplašāk vienmēr ir funkcionējušas politiskajā un ekonomiskajā darbībā, ko organizē noteikti sociālie spēki un sociālie līderi. Šajā ziņā šodien nekas nav mainījies. Mainījies ir tikai idejiskais saturs; respektīvi, sociālo spēku un sociālo līderu inscinētā programma kļūst arvien neskaidrāka, neloģiskāka, neatbilstoša veselajam saprātam. Faktiski - tukša un bezidejiska. Pie tam ne vienmēr var precīzi fiksēt pūļa sapulcēšanās iniciatorus. Par līderu trūkumu šodien ļoti bieži žēlojās. Ne vienmēr ir konstatējama ideoloģija un programma vispār, kas rada baisu iespaidu par attiecīgo sociālo pasākumu.

H.Reinholds grāmatā stāsta par gudriem un loģiski pamatotiem sociālajiem pasākumiem Manilā, Sietlā, Lielbritānijas pilsētās.

1999.gada 30.novembrī Sietlā izvērtās grandiozs protests pret Vīspasaules tirdzniecības organizāciju. Tā pilsētā organizēja sanāksmi. Cilvēki izgāja ielās pēc SMS saņemšanas un izlasot aicinājumu savos datoros. Pasākuma mērķis bija visiem saprotams. Sabiedrība bija labi informēta par minētās organizācijas destruktīvo darbību, rūpējoties tikai par bagātniekiem.

2000.gada septembrī Lielbritānijā notika protests pret benzīna cenu paaugstināšanu. Protesta organizēšanā tika izmantoti mobīlie telefoni, SMS, elektroniskais pasts, taksometros uzstādītie radiotelefoni.

Skaidri definēts mērķis bija arī slavenajam protestam Manilā 2001.gada sākumā. 20.janvārī iedzīvotājiem tika nosūtītas īsziņas, aicinot tērpties melnās drēbēs un doties uz pilsētas centru. Mērķis – panākt valsts prezidenta atkāpšanos no amata. Pasākums turpinājās četras dienas, un gudrais pūlis savu mērķi sasniedza – prezidents atkāpās no amata.

Pēc Sietlas un Manilas sociālajiem pasākumiem amerikāņu slavenā „smadzeņu centra” „*RAND Corporation*” analītiķi Džons Arkils un Devids Ronfelds izdomāja jēdzienu „tīkla karš”.

Tā arī ir metafora. To stimulēja izdomāt minēto sociālo pasākumu organizatoriskā specifika. Pareizāk – sociālo pasākumu unikālā un vēsturiski nepazīstamā organizatoriskā forma.

Pasākumiem bija organizatori. Bet nevienam pasākumam nebija konkrēts organizators. Organizatori bija vairāki, kuri savā starpā koleģiāli un operatīvi sadarbojās. Turklāt kļuva skaidrs, ka faktiski ir daudzi brīvprātīgie organizatori un starp viņiem nepastāv nekāda hierarhija. Visi ir vienādi ieinteresēti, aktīvi, atbildīgi, organizatoriski kompetenti.

Tāda „daudzgalvaina” organizācija perfekti vadīja procesu. Šo „daudzgalvaino” organizāciju policija nevarēja tik ātri identificēt un likvidēt. Tas asociējās ar tīklu. Tīkls sastāv no daudziem vienādiem elementiem – „acīm”, kā saka latviešu zvejnieki.

Cilvēkiem nav svešas sistēmas ar tīkla uzbūvi. Neironu tīkli, transporta sakaru tīkli, datoru tīkli.

Tīklam piemīt fatāls spēks. Iekļūstot un sapinoties tīklā, no tā praktiski patstāvīgi nevar

atbrīvoties. Tīkls ir ļoti efektīvs līdzeklis ļoti daudzos dzīves gadījumos. Pret tīklu ir grūti cīnīties. Visgudrāk ir apiet tīklu nekā uzsākt ar to cīņu. Kā zināms, aizvadītie desmit gadi tā arī pagāja. Valsts drošības struktūras savas enerģijas lielu daļu veltīja „gudrā pūļa” izlikto tīklu apiešanai un nepieļaušanai. Populārākais „instruments” – atslēgt Internetu.

Tagad par „gudrā pūļa” modifikācijām ir veikts zināms analītiskais darbs. Modifikāciju klasifikācija ir dažāda. Tā, piemēram, tiek ieteikta sekojošā klasifikācija.

1) Viselementārākais pūlis; *flashmob* (pūlis – zibspuldze/uzzibēšana); plānota akcija: liels cilvēku skaits parādās sabiedriskā vietā un kaut ko deklarē īsu laiku; mērķis – absurdas situācijas, haosa demonstrēšana; viss ir novests līdz absurdam un haosam.

2) Kriminālais karnevāls – *shopping-riot* (dumpis); dedzina mašīnas, izsit vitrīnas, lai izklaidētos; nav nekādu mērķu, jo vēlas tikai izklaidēties; idiotisms, absurds, haoss.

3) „Miermīlīgs dumpis” – politisks pasākums, kuru vada politiskā partija; abstrakti lozungi, nekonkrēti mērķi, tukša un novecojusi retorika.

Tā ir negudrā pūļa klasifikācija. Īpaši negudrs vēriens ir pirmajām divām modifikācijām. H. Reinholds iepazīstināja ar gudru rīcību, kurai bija loģiski skaidrs mērķis. Viņa grāmatā nav runa par absurdu un haosu.

Absurds un haoss sākās pēc 2002.gada. Par to tagad ir sarakstīti daudzi apcerējumi. Piemēram, 2012.gada janvārī F.Fukujama publicēja rakstu „Vēstures nākotne”. Jau pirmajā teikumā ir runa par dīvainībām mūsdienu pasaulē. Dīvaini ir tas, ka kreisajiem nav idejas ne ASV, ne Eiropā. Kreisie sociālie spēki nespēj piedāvāt konstruktīvus risinājumus cilvēku dzīves uzlabošanai.

Tas pats sakāms par labējiem. Arī viņi nespēj ierosināt neko svaigu. Labējie turpina čalot par liberālo demokrātiju, kaut gan vidusšķira (liberālās demokrātijas galvenais balsts) strauji izzūd un sabiedrība polarizējās bagātajos un nabadzīgajos.

Visjaunākajā laikā izteikti bezjēdzīgu raksturu apliecina divi sociālie pasākumi. Viena sākums bija ASV, otra – Krievijā.

2011.gada 17.septembrī Ņujorkā sākās akcija ar nosaukumu „*Occupy Wall Street*”. Pūlis centās noslēgt pieeju fondu biržai, kas asociējās ar finanšu krīzi un bagātību koncentrēšanos sabiedrības nelielā daļā. Aizvadītajā gadā akcijas „*Occupy...*” notika arī citās valstīs.

Tomēr kopumā veidojās dīvainā un neskaidra situācija. Nevienam nav īsti saprotams, kāds ir akcijas mērķis. Lozungi ir vērsti gan pret kapitālismu un policiju, gan pret korupciju un nodokļu politiku. Lozungu tematika ir ļoti raiba. Nav aizmirsta seksuālo minoritāšu, feminisma tematika.

Neskaidri ir arī organizātoriskie aspekti. Nav viens noteikts organizātoriskais centrs. Nevienam nav vēlēšanās veidot politisko partiju un uzsākt reālu politisko darbību.

Tas pats ir sakāms par „miljonu maršu” Krievijā. Nosaukums ir metaforisks, jo nav runa par miljoniem cilvēku lielu pūli. „Maršu” organizē abstrakts formējums ar nosaukumu

„opozīcija”. Atklāti tiek norādīts, ka „opozīcijā” nav neviens konstruktīvi un nopietni domājošs cilvēks un „opozīcijai” vispār nav līderu. Viss balstās uz modīgu trendu – neapmierinātību. Pūlis tiek sasaukts, lai traucētu satiksmi, traucētu citiem cilvēkiem pārvietoties, noslēgtu pieeju kādai iestādei, provocētu policiju pielietot spēku utt. Galvenais – pievērst uzmanību. Taču tā ir tukša pašmērķīga darbība, jo trūkst konkrētu mērķu un ideju vispār.

Netrūkst absurdu momentu. Pirmajā laikā it kā dominēja protests pret vēlēšanu rezultātu viltošanu. Taču, kad piedāvāja izpētīt vēlēšanu rezultātus, „opozīcija” kategoriski no tā atsacījās, tādējādi atklājot savas rīcības bezjēdzību. Krievijas „miljonu marša” aktivitātēs principā skaidrs ir tikai viens moments: „opozīcija” patiesībā ir „5. kolonna”, kuras darbību finansē ārvalstis, lai sagrautu Krieviju.

Sociālo procesu starptautiskā analītiķu ģilde pirmo reizi pamatīgāk apjuka 2005.gada novembrī sakarā ar jauniešu pūļu vardarbību Parīzes priekšpilsētās (tur dzīvo cittautieši). Jaunieši naktīs dedzināja mašīnas. Dedzinātāji neizvirzīja nekādas prasības. Pat necentās komunicēt ar valdību un medijiem. Nekas neliecināja, ka viņiem būtu kāds organizatoriskais centrs un līderis vispār. Taču katru nakti dega mašīnas. Turklāt viņu kaimiņu, radu, draugu mašīnas.

Policija aizturēja daudzus dedzinātājus. No aizturētajiem jauniešiem 63% bija nepilngadīgi, 87% Francijas pilsoņi, 50% nemācījās skolā, 50% nebija policijas uzskaitē. Šī statistika tika publicēta 2006.gada janvārī un ainu padarīja vēl ireālāku. Policijas materiāli liecināja, ka jaunieši negribēja veicināt reliģisko un politisko naidu. Viņu vardarbībai nebija nekāda saprātīga motivācija. Mašīnu dedzināšana patiesībā atgādināja bērnu spēli, kurā nav nekā no revolucionārā gara.

2011.gada augustā Rietumeiropiešos paniskas bailes izraisīja ielu grautiņi Lielbritānijas pilsētās. Grautiņi sākās 6.augusta vakarā Londonas ziemeļu rajonā un turpinājās visu nakti. Nākošajā un aiznākošajā naktī grautiņi turpinājās arī Londonas pārējos rajonos un sākās citās pilsētās – Liverpoolē, Mančestrā, Bristolē u.c. Jauniešu bandas laupīja un dedzināja veikalus, mašīnas, demolēja policijas iecirkņus. 10-12 gadus veci bērni no uzlauztajiem veikaliem iznesa alkoholu, televizorus, drēbes, pārtiku. Videoierakstos redzams, kā viņi nolaupītās preces samet *BMW* bagāžniekos.

Sabiedrību pārņēma bailes un neizpratne. Pirmā un vienīgā doma – tas ir kaut kāds neapraķstāms haoss. Kaut kas tāds vēl nebija piedzīvots. Jauniešu bandas trakoja bez mērķa, bez lozungiem, bez artikulētas ideoloģijas un programmas. Jaunieši laupīja, daudzīja un dedzināja visu savā ceļā, lai izklaidētos. Policijā aizturētajiem jauniešiem bija tikai viena atbilde – „mēs izklaidējamies...”. Jauniešu psihopātiskie smieklī un joki bija dzirdami videomateriālos, kurus tajās dienās pārraidīja TV.

Protams, bija grautiņu musinātāji. Viņi izmantoja sociālos servisu un Internetā atvēra speciālu saitu. Taču tas bija viss, jo nekādas politiskās, ekonomiskās un cita rakstura prasības netika izvirzītas. Internets kalpoja informācijai par „izklaidēšanās” iespējām.

Haosa mentalitāte spilgti atspoguļojās Ukrainas kustības „*Femen*” un tās krievu epigoņu „*Pussy Riot*” absurdi karnevāliskajās izdarībās.

„Femen” sāka ārdīties 2008.gadā. Četras meitenes izvēlējās absurdas darbības formas: kailas uzbruka patriarham Kirilam, kailas centās nozagt vēlēšanu urnu, zāgēja krustus, kurus dēvēja par „šķembām civilizācijas ķermenī”, ar elektrisko zāģi plakātā nozāgēja V.Putinam galvu.

Krievu „Pussy Riot” apmēram 10 meiteņu lielais „punk-rock” kolektīvs sevi pieteica 2011.gada augustā. 2012.gada 21.februārī 5 meitenes sarīkoja balagānu Maskavas katedrālē, par ko jūsmo Rietumu mediji un izkalpīgā radošā inteliģence joprojām.

Abi dāmu kolektīvi it kā iekļaujās feminisma kustībā. Tomēr mērķi nav skaidri. „Femen” it kā cīnās par demokrātiju, ticības brīvību, sieviešu aizsardzību pret „vīriešu diktatūru”. Savukārt „Pussy Riot” cīnās pret V.Putinu, pareizticīgo baznīcu, pieprasa taisnīgas vēlēšanas. Tomēr galvenais iespaids ir ļoti drūms: tiek veidota postpasaule un postkultūra, kurā prioritāte ir absurdam un haosam.

Kā zināms, „Pussy Riot” stublā māžošanās iekļaujas pret Krieviju speciāli izvērstajā psiholoģiski informatīvajā karā. Tā ir atsevišķa nepatīkama tēma.

Haosa mentalitāte šodien nostiprinās ne tikai stihiski. Haosa mentalitāte tiek apzināti formēta, izmantojot visjaunākos zinātniski tehnoloģiskos sasniegumus. Tā, piemēram, CANVAS – Nevardarbīgās praktiskās darbības un stratēģijas centrs Belgradā gatavo dumpju vadītājus no 50 valstīm, no kurām jau 12 valstīs nomainīja valdību. Protams, no ASV interešu viedokļa.

Šodienas sociumā diemžēl neeksistē reakcija, kāda parasti vienmēr rodas komunikācijā ar paradoksālām, idiotiskām, alogiskām izpausmēm. Šodienas sociumā faktiski visbiežāk nav nekāda reakcija. Šodien medijos var atklāti rakstīt un stāstīt par idiotiskiem risinājumiem. Atklāti tiek apspiesti politiskās varas gāšanas organizatoriskie, tehniskie, finansu jautājumi „gudrā pūļa” darbībā pret valdību. Ja agrāk dumpju organizētāji slēpa savus plānus, tad šodien nekas netiek slēpts. Tā ir paradoksāla situācija.

Literatūra par sociālo pasākumu jaunajām tendencēm ir milzīga. Tiek analizēti atsevišķi notikumi. Tiek meklēti idejiskie kopsaucēji visām tendencēm.

Viedokļu dažādība nav pārāk liela. Analītiķu spriedumi koncentrējās ap nelielu problemātisko loku. Taču tās ir mūsu laikmeta galvenās problēmas.

Tā, piemēram, Zigmunds Baumans grautiņus Londonā un citās Lielbritānijas pilsētās skaidroja no patērēšanas sabiedrības viedokļa. Viņaprāt grautiņu dalībnieki naudas trūkuma dēļ nevar pilnā mērā piedalīties vispārējā patērēšanas bumā un tāpēc ir agresīvi pret visu pasauli.

Tamlīdzīgs viedoklis ir pamatots. Cilvēce patiešām ir nonākusi tajā stāvoklī, ko var metaforiski saukt par Maltusa slazdu. Ekonomiskais spēks un labklājība palielinās. Taču iedzīvotāju skaits palielinās vēl straujāk, un kopumā cilvēki kļūst vēl nabadzīgāki.

F.Nīče masu cilvēkos saskatīja tikai patērēšanas intereses. Masu cilvēkiem patērēšana ir galvenais dzīvē.

F.Nīče mira 1900.gadā. Viņš nevarēja runāt par XX gadsimta patērēšanas kaislībām. XX

gadsimtā patērēšanas sabiedrība neattīstījās organiski; proti, dabiskās evolūcijas ceļā. Patērēšanas kaislības tika apzināti un mākslīgi uzkurinātas. XX gadsimtā tika radīti politiskie, ekonomiskie, ideoloģiskie apstākļi patērēšanas mānijas stimulēšanai.

Tagad patērēšanas uzkurināšanas sekas ir visiem saprātīgajiem cilvēkiem labi redzamas. Izveidojies ir ārprātīgs monstros – patērēšanas sabiedrība. Nav grūti saprast, ka patērēšanas sabiedrība ir drauds cilvēcei. Patērēšanas sabiedrība nepazīst cilvēciskās attiecības. Patērēšanas sabiedrībā uzkundzējās lietu attiecības. Cilvēks kļūst par lietu atribūtu. Cilvēka vērtību nosaka viņa patērēto lietu skaits. Principā tā ir nenormāla un absurda eksistence.

Bet visa mūsu dzīve diemžēl ir tā manipulatīvi iekārtota, lai masas nekad nepārtrauktu bezjēdzīgi patērēt. Sociumā ir vareni spēki, kas nevēlās pieļaut, ka mākslīgi „uzpiarētās” vajadzības atmirtu un to vietā nostiprinātos dabiskās vajadzības.

Šiem spēkiem kalpo arī zinātnieki. 1984.gadā Hamburgā kādā konferencē Fridrihs Augusts fon Hajeks aicināja izveidot jaunu bioloģisko sugu, kura nepazīst solidaritāti un līdzietību tirgus ekonomikas progresā labā.

Interesanti, kā slavenais ekonomists fon Hajeks komentētu Pasaules bankas bijušā galvenā ekonomista amerikāņa K.Rogofa (*Kenneth S.Rogoff*) vārdus: „Mūsdienu ekonomikas zinātnei nav nekāda sakara ar realitāti”.

Doma, ka saprāts var regulēt patērēšanu, izrādījās maldīga. Daudzi tomēr ticēja saprāta uzvarai. F.Nīče tam neticēja. Arī Ž.Bodrijārs neticēja. H.Markuze neticēja, bet viņš simpatizēja marksismam. Viņa grāmata „*One-Dimensional man*” (1964) joprojām ir aktuāla. Patērēšana rada zombētus cilvēkus. Lai to novērstu, vajadzīga „Lielā atteikšanās”. Komunisma fani ticēja. Viņi ticēja ar vienu būtisku nosacījumu – jārada jauna tipa cilvēks. Rūgta ironija – jauna tipa cilvēks patiešām rodas. Rodas postcilvēks. No cilvēku viedokļa tas ir debīls un cilvēku veselajam saprātam neatbilstošs kustonis. Šie kustoni jau pārvalda atsevišķas teritorijas.

Cilvēks tiecās pēc pārpilnības. Pārpilnība rada laimes sajūtu. Lietas kļūst par prestižas atšķirības zīmi. Arī tā ir cilvēku vājība – izcēlies pārējo vidū.

Patērēšana var aizstāt ideoloģiju – veikt integrējošās funkcijas. Agrāk sabiedrību integrēja reliģiskie rituāli. Tagad – patērēšana. Tiem, kuriem neizdodās integrēties, cits nekas neatliek, kā dzīvi graužoši pārvērst haosā.

Kāds atkal var iebilst. Kāds var atgādināt par absurdām un haotiskām izpausmēm iepriekšējos laikmetos. Proti, absurds un haoss nav mūsdienu prioritāte.

Absurds un haoss iepriekšējos laikmetos bija neapšaubāmi. Taču iepriekšējos laikmetos absurdam un haosam bija epizodisks raksturs, nekļūstot par sociuma esamības dominējošo formātu un mentalitātes kodolu.

Nākas minēt drausmīgu vēsturisko piemēru. Vācu un amerikāņu psihologs Kurts Levins (*Kurt Zadek Lewin*, 1890-1947) II Pasaules kara laikā strādāja ASV Stratēģisko dienestu pārvaldē. Viņš ieteica angļiem bombardēt Vācijas pilsētas, lai pamatīgi iebiedētu tautu un tautu pārņemtu absurda un haosa sajūta. Tas izdevās, jo tolaik priekšlikums bombardēt

neaizsargātus civiliedzīvotājus bija „unikāla” ideja. Angļu valsts augstākā elite akceptēja šausmīgo ideju, neskatoties uz to, ka Slepenās padomes zvērestā ir solījums „patiesi un godīgi atklāt savu prātu un viedokli saskaņā ar sirdi un apziņu”.

Jaunā tipa sociālos pasākumus atsevišķi analītiķi izskaidro kā postmodernisma „sasniegumus”. Postmodernisma „uzvaru” tagad atzīst ne tikai postmodernisma konceptuālisti.

Jēdzienu „postmodernisms” pirmo reizi 1917.gadā lietoja vācu esejists Rūdolfš Panvics (*Rudolf Pannwitz*, 1881-1969) darbā „Eiropas kultūras krīze”. Viņš žēlojās par modernisma norietu un postmodernisma uzbāzību tēlotājas mākslā.

Kā zināms, postmodernisms mūs aplaimoja ar mākslu, kuras lepnākais paraugs ir Pjero Manconi „daiļdarbs” – 30 gramu viņa mēsli trauciņā. Visus pēcpadomju estētiskās mežonības gadus brīnos, kāpēc neviens latviešu superpostmodernists vēl nav par Sorosa fonda naudu Manconi pārspējis. Acīmredzot nav piemērots trauks latviešu radošā postcilvēka talantam.

Politiskajā nozīmē jēdzienu „postmodernisms” pirmais lietoja Arnolds Toinbijs. Viņa ieskatā postmodernisms ir reliģiskās ietekmes izzušana Rietumu kultūrā.

Postmodernisma teorētiskās kulminācijas laiks bija XX gs. 60.-70.gados, kad modīgus tekstus sastādīja franču autori Žans Bodrijārs, Žils Delēzs, Rolans Barts, Mišels Fuko. Postmodernisma filosofiskais ģēnijs ir Žans-Fransua Liotars. Viņa grāmatā „Postmodernisma stāvoklis”(1979) galvenā tēze ir tipiski postmodernistiska: prāta uzvarai vairs neviens netic; cilvēki vairs netic tiesību brīvībai un sociālajam progresam. Tāpēc sākās individuālās izvēles, patiesības, vērtību, ideju totāla brīvība. Nekas nav svēts. Svēts ir tikai mans diskurss.

XX gs. 60.-70.gados visi aizgrābti klausījās postmodernistiskos filosofus. Tādi objektīvi domātāji kā sociologs Luijs Djumonts (*Louis Dumont*, 1911-1998) tika ignorēti un „atklāti” tikai nesen. Viņš nebija modē, jo vērsās pret postindustriālā kapitālisma ekonomiskās ideoloģijas kropolībām.

Par laimi sava svētā diskursa cienītāji vēl nav okupējuši visu „balto” hominīdu tēvzemi. Visjaunākajā laikā neaizmirstamākais piemērs ir Islande.

Tiesa, islandiešu saprātīgie un neviltoti demokrātiskie sociālie pasākumi tiek no mums rūpīgi slēpti. Islandes paraugu nedrīkst propagandēt. Tas mums ir kaitīgs.

Mediji jau daudzus gadu desmitus paklausīgi izpilda saimnieku jebkuru prasību. Tāpēc tagad vairāmiem lietot vārdu „žurnālistika”. Tā vietā sakām – mediji, kas latviešu valodā ir gandrīz tas pats, kas mēdīšanās. Visu izšķir viena garumzīme. Žurnālistika pat sociālisma periodā pamatoti asociējās ar profesionālo godu un atbildību, pienākuma apziņu pret savu svēto misiju kalpot sabiedrībai. Tagad pie mums nav žurnālistika. Pie mums ir mediji un mediju tirgus.

Islandiešu pieredze patiesībā ir unikāla pieredze. Veicot konkrētus un mērķtiecīgus sociālos pasākumus, islandieši nesen kolektīvi izstrādāja jaunu konstitūciju. Viņi sodīja

finansu krāpniekus, atsacījās no amerikāņiem aizņemties naudu, atsacījās maksāt privātpersonu parādus privātpersonām, ko citas tautas tagad dara ar lielu entuziasmu. Islandieši apburoši uzskatāmi demonstrēja, ka visi vēl nav zaudējuši saprātu un nebūt visus izdosies ievilināt planētas hegemonu slazdos.

Islandē dzīvo 319 000 (2011.g.) cilvēki. Platons savā laikā teica, ka normāla dzīve var būt tikai tajās valstīs, kur dzīvo ne vairāk kā 5040 cilvēki. Islandieši savā saprātīgumā ir krietni pārspējuši Platona prognozi. Viņi dzīvo normālu cilvēku cilvēcisko dzīvi.

2013, janvāris